

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarša v Ljubljani.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto velja . . . 10— K pol leta . . . 5— „ četrt leta . . . 2-50 „ posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostopne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h „ „ dvakrat . . . 12 „ „ „ trikrat . . . 10 „ za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravišтво Učiteljskega Tovarša v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Dolžnost vsakega organiziranega učitelja in organizirane učiteljice je, da je naročnik, oziroma naročnica našemu listu! To je zahteva stanovske zavezanosti! Čim hujši je pritisk sovražnikov šole in učiteljstva, tem bolj se moramo združevati in medsebojno podpirati! — Iznova pozivljamo vsa okrajna učiteljska društva, naj store svojo dolžnost v polnem obsegu! Agitirajte, pridobivajte novih naročnikov!

Nadvojvoda Rainer.

V krogu, ki ga obdaja sijaj naše cesarske rodovine, ki ga dosegamo le s svojo vdanostjo in s svojim spoštovanjem, je umrl — naš prijatelj, prijatelj in zagovornik novodobne šole in novodobnega učiteljstva, nadvojvoda Rainer.

Rojen je bil nadvojvoda Rainer dne 11. januarja 1827. v Milanu, kjer je bival njegov oče, brat cesarja Franca, 30 let kot podkralj Lombardije in Benečije. Po dovršenih študijah se je mladi nadvojvoda Rainer posvetil sodni praksi, ki jo je opravljal več let. Potem je služil 8 let pri vojaki. L. 1857. je cesar Franc Jožef imenoval nadvojvoda Rainerja za predsednika državnega zbora, ki je l. 1860. razpravljal o temeljih naše ustave. Imenovan je bil potem za ministrskega predsednika ter je posloval v tej lastnosti do l. 1865. Leto pozneje — 1866. — se je pod poveljstvom nadvojvode Albrehta udeležil vojne. Kot vojak si je pridobil največ zaslug s tem, da je organiziral deželno brambo, ki ji je bil 40 let poveljnik.

Toda njegovo vojaško delo nas ne zanima toliko, kakaj uspešnejše, izdatnejše je bilo njegovo kulturno delovanje. Ker je veliko potoval, si je nadvojvoda Rainer razširil duševno obzorje, je spoznal pomen in važnost umetnosti in vede ter je jima bil najodličnejši protektor vse do svoje smrti, ki ga je ugrabila dne 27. januarja t. l.

Nadvojvoda Rainer je bil naprednega, svobodoljubnega duha in samostojnega mišljenja. To je najizrazitejše dokazal dne 21. januarja 1863 — torej že pred 50 leti — ko je podpisal vlogo na cesarja, da naj se

jezuitom odvzame gimnaziji v Feldkirchnu in Dubrovniku. Cesar pa je to prošnjo odklonil. Ko je princ Liechtenstein stavil znani svoj nazadnjaški predlog, da naj se naš sedanjí ljudskošolski zakon izpremeni in po pači v klerikalnem smislu, je bil nadvojvoda Rainer tisti, ki je v Akademiji znanosti obžaloval, da je sploh mogoče staviti tak predlog, poudarjajoč, da znači Liechtensteinov predlog začetek boja proti napredku in prosveti. Tedaj je izpregovoril te-le besede: „Žalibog je treba povedati, da se je začel boj proti prosveti in napredku, kar ravno mi tembolj obžalujemo, ker poznamo vrednost znanstva in izobrazbe!“

Nadvojvoda Rainer je stal nad 50 let kot kurator na čelu Akademiji znanosti in v vseh svojih nagovorih je pokazal, kako visoko je cenil pravo znanost in napredek. Taka odločna izjava in obsodba od strani cesarskega princa je dala mračnjakim nakanam klerikalne posvetne in cerkvene aristokracije smrtni udarec.

Vsa napredna avstrijska kulturna javnost je gledala v visokem dostojanstveniku blagotvornega in energičnega pospeševalca in zaščitnika vsakega prosvetnega, res svobodnega napredka.

Tudi naši domači nasprotniki so nešteto krat brizgali strup sovražstva na državni šolski zakon, na šolo, ki jo je ta zakon ustvaril, in na nas, ki delamo po tem zakonu. Čuvala je mogočno stavbo ljudske kulture Rainerjeva roka, da je ostala razpenjena jeza sovražnikov prosvete in njihov zaslepljenih privrženec brezuspešna! Sijajni zgleđ nadvojvode Rainerja je organiziral v naši državi mogočno armado kulturnih delavcev in pobornikov nevsužnjene prosvete vseh ljudi in narodov, da nam sovražniki nikoli ne uničijo tega, kar nam je dala preteklost lepega in velikega!

Ako sedaj velikemu pokojniku pojo klerikalci in njega priveski himne poveljevanja, je to zgolj hinavščina, ki se je poslužuje nazadnjaštvo tudi takrat, kadar je treba dokumentirati — patriotizem!

Nadvojvodi Rainerju je zagotovljeno v naši kulturni zgodovini odlično mesto. Spomin naj bo prehajal od roda do roda. Ave, anima pia!

Vseavstrijska učit. zveza.

Nemško učiteljstvo na Koroškem je bilo svoje dni narodno nestrpno do skrajnosti. Videlo je v slovenskih tovariših samo nacionalne prijatelje župnikov, samo klerikalne hlapce. Verovalo je v svoje »liberalne« voditelje, ki so se pa, žal, v zadnjem času pokazali presneto malo liberalne, še manj pa »schul- und lehrerfreundlich«. V nobenem zakonodajnem zboru še ni bilo izrečenih učiteljstvu toliko bridkih, kakor na usta pangermanskih šovinistov v Koroškem deželnem zboru. To so bile krvave žalitve, in če jih koroško učiteljstvo prerao izbriše iz spomina, potem si moramo ustvariti o značaju nemških kolegov v Korošanu svojo sodbo, potem bomo tudi manj ostro sodili besede učiteljskih prijateljev v liberalnih vrstah koroških poslancev.

Sedaj se je spomnilo koroško učiteljstvo doslej preziranih slovenskih tovarišev. V sili človek išče zaveznikov tudi med nesimpatičnimi ljudmi. In tako se je koroško učiteljstvo spomnilo dejstva, da šteje Zveza slovanskega učiteljstva v Avstriji 36.000 bojevitih članov, ki trpe iste krivice kakor Korošci, ki vršijo kulturno svoje poslanstvo ob istih neugodnih razmerah, ki gladujejo navzlic istemu plemenitemu paragrafu državnega šolskega zakona, v katerem se jamči učiteljstvu za »stanu primerne« dohodke.

Majhno učiteljsko društvo Labodske doline je sestavilo spomenico in jo predložilo Lehrerbundu. V tej spomenici se navaja, da je gmotno stanje avstrijskega učitelja povsod takšno, da se je bati katastrofe. Dežele delijo učiteljem kruh, a finančno stanje vseh dežel je žalostno. Samo jak pritisk na vladu in državni zbor bi tu pomagal; in v to naj se združijo vsi avstrijski kolegi od Spiča do Hainspacha, od vzhoda do zahoda. Avstrijsko učiteljstvo mora govoriti »kot en mož«. Vprašanje kruha je važnejše kot narodnostni razločki, ki nas delijo na dve, tri skupine. Narodni idealizem vstaja učitelju neomadeževan, če se v interese šole združijo »Herrenvolke« in vazali, doslej manj vredna in zaničevana raja.

Labodsko društvo zahteva od Lehrerbunda, naj 1. predlog priobči vsem deželnim organizacijam v državi in naj zahteva razjasnitev nazorov, 2. priobči uspeh te akcije v osrednjem listu, 3. naj v pozitivnem slučaju pozove vse predsednike zvez na sodelovanje pri sestavi pravil.

Nikdar nismo bili separatisti v stanovskih vprašanjih. Povsod smo sprejeli ponujeno roko, brez dvoličnosti in licemerstva smo pozdravljali sobojevnike. Čemu bi odbijali zaveznike? Če so včeraj zaslepljeni nas prezirali in danes nas cenijo, čemu bi sedaj iz otročje trdovratnosti zapadli v isti greh, ki so se ga oni jedva rešili. Učiteljstvo pa ima toliko »prijateljev« — »Schul- und Lehrerfreunde« so všteti — da ne išče nikjer več pomoči, nego samo še v sebi in med svojimi.

In tako bi slovenski učitelj z drugimi Slovani vred prav rad pozabil na vse bridkosti včerajšnjega dne, na vse razmerice in spore — samo zaradi zarje novega srečnejšega dne, zaradi bodočnosti. Podali bi brez strahu nemškemu učiteljem zvezno roko v obrambo stanovskih pravic. Bilo bi v korist slovanskemu učiteljstvu, torej slovenski šoli, ker šola in učitelj sta različna izraza za isti predmet. Patentirani narodnjaki bi bili morda izkoristili to dejstvo za nov napad na nas, ali lavez teh patriotov že ne zbujajo več nobene senzacije. In nas bi bilo pustilo hladne, ko bi bili zagnali krik: »Glejte izdajalce, križajmo jih!« Sekta farizejev to besedo rabi že vsaj 1913 let, če ne več, mi pa nosimo tako in tako svoj križ, ki reže do kosti — in nadeli so nam ga oni. Pod tem križem imamo za vse drugo samo pomilovalen in preziren nasmeš.

Lehrerbund pa se še ni spametoval. Tam v sudetskimi in podonavskih deželah še verujejo v Freisinn, v »Schulfreunde« in enaka visokodoneča gesla, v bombastične izjave voditeljev, v patos nemških pozerjev. Lehrerbundu današnja doba še ni dovolj žalostna, njemu bič ni dovolj, on čaka — škorpionov. Ne zametuje sicer popolnoma te ideje, njemu je celo dosti simpatična. Ali nova mu ni: že na prvem shodu vseavstrijskega učiteljstva na Dunaju l. 1867. se je misel pojavila, in potem

LISTEK.

† Nadučitelj Ivan Zupan.

Dne 20. t. m. jutraj je v Dolskem nenadoma umrl tamkajšnji nadočitelj, gospod Ivan Zupan, star 45 let, kakor smo že poročali.

Pokojnik se je rodil l. 1867. v Žirovnici na Gorenjskem. L. 1889. je dovršil učiteljske in napravil l. 1892. usposobljenostni izpit. Služboval je eno leto v Sorici na Gorenjskem in eno leto v Zagradcu na Dolenjskem. Potem pa je prišel v Dolsko, kjer je deloval kot učitelj in nadočitelj dolgih 22 let.

V šoli se je Zupan vestno trudil, da zadosti dolžnostim težavnega svojega stanu; zunaj šole pa se je posebno brljal za gospodarske stvari Drevesnico v šolskem vrtu je imel v vzornem redu in je vedno rad gospodarjem postregel z mladimi drevesci. Njegova zasluga je, da so v Dolskem osnovali strokovno šolo za pletarstvo, ki prinaša okoličanom že lepah dobičkov. V zadnjem času se je posebno zanimal za perutinarstvo. O perutinarstvu je zanimivo predaval pri zborovanjih učiteljskih društev tako pred dvema letoma na občnem zboru učiteljskega društva za šolski okraj Kranj in tudi drugod. Izkušal je tudi med tovariši zbuditi veselje

in zanimanje za perutinarstvo, to važno panogo narodnega gospodarstva. Mlekarna v Dolskem je Zupanovo delo; prav tako je bil med ustanoviteli gasilnega društva v Dolskem.

Dne 22. t. m. dopoldne so ponesli Zupana na pokopališče pri Sv. Ajti. Pogreba so se udeležili: šolska mladina, mnogo stanovskih tovarišev, občinski zastop, gasilno društvo in velika množica preprostega ljudstva od blizu in daleč. Pred šolo, v cerkvi in ob odprtem grobu so se poslovili tovariši od pokojnika z ganljivimi žalostinkami, ki so jih zapeli pod vodstvom tov. Janka Tomana, nadočitelja v Moravčah. V srce je segel vsem nagrobni govor, ki ga je imel tov. Lovro Letnar, nadočitelj v Mengšu.

Pokojnik je bil navdušen, vsestransko delaven učitelj, značajan mož in zabaven družabnik. Kar je znal in mogel najboljšega, vse je dal svojemu ljudstvu. Vsak ki ga je poznal, ga ohrani v blagem spominu. Bodi vrlemu tovarišu lahka zemlja domača!

Iz umetniškega sveta.

Novi Akordi.

Bržkone ne bo samo en vzrok kriv, da izhajajo številke tega za razvoj slovenske glasbe neobhodno potrebnega zbornika tako neredno. Prvič se podjetje od strani poklicanih premalo upošteva, drugič je

neumorno delavni listov urednik drugače precej zaposlen, k temu se pridružijo še razne ovire, ki zakasnijo vsako številko Novih Akordov in povečajo radovednost vsem onim, ki jim je list v resnici pri srcu.

Po dolgem čakanju sem prejel zadnjo številko prejšnjega letnika, v kateri podaja uredništvo z eno samo izjemo instrumentalne skladbe. Prav je to, ker imamo v prejšnjih letih Novih Akordov dovolj vokalnih kompozicij nakopičenih, ki zamaš milostno čakajo reprodukcije. — Na prvem mestu poklanja mladi in nadebudni Ravnik pianistini Danici Koblerjevi svojo klavirsko skladbo »Čuteči duši«, ki bo našla redke izvajalce. Morda bi jih lahko seštel na prste. Prej bo večje število goslačev, ki se zavzamejo za Polaškovo »Uspavanko«, še več pa organistov, ki se poslužijo veličastne Duganove Predigre in fuge za orgle. Značilno je — mimogrede omenjeno — to, da je med naročniki Novih Akordov mnogo učiteljev in organistov, ki pa naročnino najrednejše plačujejo vključno temu, da spričo svojih slabih gmotnih razmer za kulturne namene težje žrtvujejo kot dobro situirani inteligentni (!) krogi, ki so jim Novi Akordi deseta briga. In to je razveseljivo! — Pianistom podaja Saša Santel še »Scherzo« iz svoje klavirske sonate, graciozen in lahek ples. Edina vokalna skladba v zvezku je Šmigovčev mešan zbor »V gaji«. Daleč se lahko skrije pred istega

skladatelja moškim zborom »Spi že hrib in dol«, nedavno priobčenem v Novih Akordih. Gregorčičeva besedila, ki so bila uglasbitve vredna, so porabili drugi skladatelji, menda največ Aljaž. Skladba »V gaji« je Gregorčičevemu tekstu docela neprikladna. Enostavna je, prvi in zadnji del sta enaka, dočim vsaj srednji del nekaj odtehta. Izvajanje po mojem mnenju ne bo napravilo ugodnega vtiska. Sigurno ima urednik v svoji miznici mnogo ambicioznejših zborov kot je ta!

Književna priloga pričujočega zvezka ima na uvodnem mestu »Glasbeno pedagoške črtice« iz peresa H. Družoviča. Pisatelju moramo biti hvaležni, ker se je lotil najbolj neorano ledino. — Sledijo nato poročila o koncertih iz peresa Z. Prelovca, Ant. Lajovica, dr. G. Kreka, ki so pisana strogo, kot se spodobi kritikam strokovnih listov, ki jim je naloga, hibe odpravljati in stremeti za napredkom. Skladatelj Anton Lajovic se posebno bojuje proti takozvanemu »razsekavanju« zborovega petja, ki se je že »epidemično« razširilo. Da se v teoriji marsikaj lahko izvede in da se s kritičnega stališča marsikaj lahko neusmiljeno biča, je gotovo lažje, kot napake hitro popraviti in zgrešeno izboljšati. Tudi je o tem lažje soditi onemu, ki je kdaj kak pevski zbor poučeval in napravil mnogo časa in truda, da je kaj dosegel, kot onemu, ki je vajen le kritizirati, četudi mogoče z naj-